

Rebecka Lennartsson, *Ulla Winblad. Liv och legend* (Stockholm: Stockholmia förlag, 2021). 158 s.

Henrika Tandefelt, Helsingfors universitet

Ulla Winblad är inte bara en fiktiv gestalt som Carl Michael Bellman har gett ett diktat liv i otaliga sånger och epistlar där många av oss har mött henne som kärleksnymf, Venus prästinna, eldig, yster och skön, bland rumlande, festande gestalter och klingande buteljer. Vid sidan av denna diktade gestalt, som hos Bellman rör sig på gränsen mellan mytologisk och verklig tid, fanns en riktig kvinna, nästan jämnårig med Bellman själv, som levde i Stockholm och Norrköping 1744–1798. Hon hette Maria Christina Kiellström, kallades sannolikt Maja Stina, och hon verkar själv i sin ungdom stundvis ha använt namnet Ulla Winblad när hon rörde sig i Stockholms sociala marginal som en publik kvinna, utan laga försvar eller fast anställning.

Maja Stina var yngsta barnet till föräldrar som hörde till Stockholms fattigfolk. Fadern Jöns var hjälpkarl vid artilleriet, om modern Maria vet vi att hon avled i rödsot när barnen var små. Ett fattigbevis uppsattes efter hennes död som intygade att hushållet var skuldsatt och utan medel. Fadern förlorade sitt arbete vid artilleriet på grund av fallandesot (epilepsi) och försörjde familjen genom att sopa gårdar, hugga ved och utföra andra enkla sysslor. Jöns gifte om sig med pigan Catharina Elisabeth Winblad som han fick en son med. I denna familj växte Maja Stina upp i Stockholms utkanter tills hon lämnade hemmet vid 15 års ålder.

Det är Maria Christina, eller Maja Stina Kiellströms liv som Rebecka Lennartsson berättar om och undersöker i boken *Ulla Winblad: liv och legend*. Det är den verkliga Maja Stina som spåras i ett ofta fragmentariskt källmaterial där delar av hennes liv har dokumenterats, särskilt i befolkningskällor och i domstolsprotokoll.

Maja Stinas liv är både typiskt och unikt. Genom henne kan Lennartsson undersöka och måla fram den fattiga stadsbefolkningens villkor, miljöer och lev-

<https://doi.org/10.7557/4.7177>

Copyright: © 2023 The Author(s). This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

nadsomständigheter. I kapitlet "Fragment från en fattig barndom" beskriver Lennartsson barnet Maja Stinas värld runsligt, sinnligt, socialt och ekonomiskt, i ett Stockholm där samhällets välbeställda och utblottade levde närmare inpå varandra än senare, men där det fanns klara sociala gränser och misär. Maja Stina blir här ett slags exempelfall vars liv delvis tänks fram genom den kunskap som finns om staden och befolkningen. Hennes levnadsöde som vuxen, både som ogift och gift, belyser på samma sätt på ett allmänt plan de obemedlade kvinnornas försörjning och möjligheter i 1700-talets stad. Det är brokigt och oklart, gränserna mellan det lagliga och olagliga, sedliga och osedliga flyter.

Lennartssons bok om Maja Stina Kiellströms liv är ändå inte bara berättelsen om en av de många. Det är också berättelsen om människan och individen Maja Stina. Bellman vävde in namnet Ulla Winblad i sitt poetiska universum och Maja Stinas liv och rykte var därefter för evigt knutna till de både lyriska och snackiga skildringarna av den villiga och kåta Ulla Winblad som "tillhörde alla". När hon 1772 gifte sig med tullvaktmästaren Eric Nordström antog Maja Stina hans efternamn och följande år flyttade paret till Norrköping. Som Lennartsson visar lyckades besökarhustrun Maja Stina Nordström ändå inte bli av med sitt rykte även om paret uppnådde ett visst materiellt välstånd. Visorna i *Bacchi Orden* samt *Fredmans epistlar* och *Fredmans sånger* hade fått stor spridning och var välkända även om de på 1770-talet inte ännu hade tryckts. Epistlarna gavs ut i tryck 1790 och sångerna 1791, men då hade de redan sjungits och blivit bekanta för en växande publik under minst två decennier. Bakgrunden till den fiktiva Ulla Winblad var bekant också för 1800-talets Bellmanforskning så inte ens i döden har Maja Stina blivit av med sin poetiska skugga.

Maken Nordströms våldsamma och spritdränkta leverne verkar inte ha bidragit till hans hustrus möjligheter att inte väcka uppmärksamhet. Lennartssons läsning av kämnärsrättens protokoll, där makarna förekommer mer än en och två gånger, visar att Nordström utsattes för elaka skämt och skymfer på grund av hustruns tidigare liv i dikt och verklighet, men därtill att han var okänd i Norrköping som en våldsam och oregerlig drinkare och slagsbult som var opålitlig och orättfärdig i sitt jobb som sjötullsbesökare. Han dog i arresten 1781, 36 år gammal.

Också Maja Stinas andra äktenskap, med hallrättsbetjänten Eric Johan Lindståhl, präglades i hög grad av oro, våld och rapporter om olovlig utskänkning av sprit, lösaktig levnad och grannar som angrep makarna Lindståhl. De kom ändå att leva ett materiellt sätt mer ordnat liv än Maja Stina haft som barn, och när hon dog 54 år gammal var hon och maken bosatta i en gård som de hade köpt på Timmermansgatan på södra malmen i Stockholm.

Maria Christina Kiellström begravdes 1798 på Maria kyrkogård på Södermalm, men hennes alter ego Ulla Winblad levde vidare och lever än i dag. I Re-

becka Lennartssons bok lever de båda, ständigt intrasslade i varandras verkligheter. Lennartsson har gjort ett grundligt arbete med att belysa och diskutera Maja Stina och hennes liv i ljuset av samtidskällor och dikt, och hon är väl inläst både i litteraturvetenskaplig och historisk forskning. Boken dokumenterar och diskuterar nyanserat Maja Stinas val och villkor i 1700-talets ståndssamhälle och hennes relation till dikten, liksom diktens relation till en ofta rätt så hård verklighet.

Rebecka Lennartsson har skrivit en bok som bygger på gedigen forskning, men är avfattad med ett flytande och inlevelsefullt anslag. Det är en mycket välskriven bok som är fint formgiven med ett bildmaterial som är genomtänkt både estetiskt och innehållsmässigt. Maria Christina Kiellström hade kanske inte önskat att människor 225 år efter hennes död fortfarande skulle begäpa hennes utsatt-
het, men Lennartsson har gett henne en fin och värdig behandling samtidigt som Kiellström också framstår som påstridig, eldfängd och besvärlig. Alla facetter av hennes liv kan vi ändå inte nå, och det är bra så. En del av sig själv har alla människor rätt att få ta med sig i graven.